

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Проректор з наукової роботи
та інноваційної діяльності
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
доктор сільськогосподарських наук,
професор**

Оксана ТОНХА
2026 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Андрущенко Андрія Валерійовича
на тему: **«Формування конкурентоспроможності галузі аквакультури України
в умовах продовольчих викликів»**,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності **051 «Економіка»**
галузі знань **05 «Соціальні та поведінкові науки»**

Витяг з протоколу №2 фахового семінару кафедри глобальної економіки економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України від «18» лютого 2026 року.

Присутні члени фахового семінару кафедри глобальної економіки економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України: В. М. Бутенко, заступник декана факультету аграрного менеджменту, професор кафедри економічної теорії, доктор економічних наук, професор, головуєча на засіданні фахового семінару; В. В. Байдала, завідувач кафедри економіки, доктор економічних наук, професор, гарант освітньо-наукової програми «Економіка підприємств та галузей національного господарства», експертка; К. А. Алексеева, доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту, доктор економічних наук, доцент; Н. М. Вдовенко, завідувач кафедри глобальної економіки, доктор економічних наук, професор, науковий керівник; І. І. Каліна, заступник директора навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», доктор економічних наук, професор; Н. М. Коробова, доцент кафедри глобальної економіки, кандидат економічних наук, доцент, експертка; Л. А. Олійник, доцент кафедри фінансів, кандидат економічних наук, доцент; Н. Н. Пойда-Носик, професор кафедри обліку і аудиту Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II, доктор економічних наук, професор; М. П. Талавирия, завідувач кафедри економічної теорії, доктор економічних наук, професор.

Інші присутні на засіданні фахового семінару кафедри глобальної економіки економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України: М. М. Павленко, асистент кафедри глобальної економіки; А. В. Андрущенко, здобувач ступеня доктора філософії.

Порядок денний: обговорення основних наукових результатів дисертації **Андрущенко Андрія Валерійовича** на тему: **«Формування конкурентоспроможності галузі аквакультури України в умовах продовольчих викликів»**, поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Темі дисертації затверджено науковою радою економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 8 від 20 червня 2022 року).

Дисертацію виконано на кафедрі глобальної економіки економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор **Вдовенко Наталія Михайлівна**, завідувач кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Слухали: доповідь здобувача А. В. Андрущенка про основні положення дисертації. Здобувачем було представлено основні здобутки дисертації, її зміст, мету та результати дослідження. У доповіді обґрунтовано актуальність обраної тематики, зважаючи на те, що в сучасних умовах зростає пріоритетність забезпечення внутрішнього ринку продукцією вітчизняного виробництва за рахунок розвитку провідних конкурентоспроможних галузей аграрного сектору економіки, серед яких особливе місце посідає аквакультура, що здатна виробляти тваринний білок, забезпечувати продовольчу безпеку з мінімальним впливом на довкілля. У дослідженнях акцент зміщується на галузевий вимір конкурентоспроможності, що поєднує продуктивність та здатність до функціонування й розвитку в умовах структурних змін в системі продовольчої безпеки і посилення викликів. Вказане дозволило в контексті реалізації положень постанови Кабінету Міністрів України «Національної економічної стратегії на період до 2030 року» запропонувати підходи до формування показників конкурентоспроможності галузі аквакультури, з'ясувати на основі аналізу еволюції наукової думки, перехід від класичних теорій порівняльних переваг і цінової конкуренції до сучасних концепцій, у межах яких конкурентоспроможність розглядається як системна складова розвитку галузей національної економіки в умовах посилення продовольчих викликів. Основні результати роботи включають обґрунтування тенденцій розвитку теоретичної думки в секторі аквакультури, де наявне вдосконалення методичного інструментарію щодо оцінки галузевої конкурентоспроможності, що в зовнішньоторговельному вимірі набуває дедалі більшого значення при застосуванні індексу відносної експортної конкурентоспроможності (RXA), індексу відносної залежності від імпорту (RMP) та індексу відносних торговельних переваг (RTA). Цьому має сприяти запропонований у роботі концептуальний авторський підхід до удосконалення процесу формування конкурентоспроможності галузі через перехід від виробництва «продуктових блакитних продуктів» до «функціональних блакитних продуктів». За таких умов конкурентоспроможність галузі аквакультури в системі блакитної економіки методично обґрунтовано трактувати через формування пропозиції на функціональні блакитні продукти, включаючи нішеві, які поєднують високу харчову цінність, низький вплив на довкілля та експортний потенціал, щоб переорієнтувати аквакультуру з сировинної галузі у сектор створення доданої вартості, здатний зміцнювати продовольчу безпеку та конкурентні позиції України на ринках в системі блакитної економіки. Проведений аналіз динаміки показників самозабезпечення виробництва основних видів м'яса в Україні у 2014–2024 рр. дозволив встановити диференціацію темпів розвитку підгалузей тваринництва, зокрема свинини, баранини та козятини, яловичини, м'яса птиці, де найменш сприятливою є динаміка виробництва риби, обсяги якої скоротилися в 2024 р. на 44,1 % у порівнянні з 2014 р., що знижує рівень самозабезпечення країни цінними білковими продуктами водного походження. При цьому основні обсяги припадали на ставки – 18,6 тис. т у 2024 р., проти 14,7 тис. т у 2023 р., садки – 115,9 т, у порівнянні з 2023 р. у 53,6 т і басейни – 315,1 т, що відповідало 184,9 т у 2023 р. Водночас у рециркуляційних аквакультурних системах наявне скорочення обсягів виробництва у 2024 р. до 181,4 т порівняно з 281,6 т у 2023 р. Структура продукції залишається майже повністю орієнтованою на рибу, частка якої становила 99,96 %, тоді як на ракоподібних, зокрема креветки та австралійського червоноклешневого рака припадало лише 0,04 %, що вказує на вузьку видову диверсифікацію в межах галузі та акцентує увагу на розвитку даних видів діяльності. У світовому рибному господарстві традиційним рибальством досягнуто меж екологічно допустимого вилову, де обсяги вилову зросли лише на 1,8 %, що свідчить про вичерпання потенціалу для розвитку. Аквакультура забезпечила високі темпи зростання у близько 80 % загального приросту виробництва рибної продукції як провідний сектор задоволення глобального продовольчого попиту. За цих умов зростання

обсягів споживання риби у світі на 45 % випереджало темпи приросту чисельності населення, які становили 16,3 %, що зумовило підвищення середньої норми споживання з 20,0 кг до 21,3 кг у розрахунку на одну особу. Отримані результати обґрунтовують зростання ролі аквакультури як базового напрямку розвитку рибного господарства та одного з елементів системи глобальної продовольчої безпеки в умовах обмеженості водних і рибних ресурсів. У ході проведеного дослідження з'ясовано, що пріоритетним завданням сучасного етапу є підвищення конкурентоспроможності галузі аквакультури України в умовах розвитку блакитної економіки та формування експортної конкурентоспроможності нішевої продукції з високою доданою вартістю. На основі індексів RXA, RMP та RTA здійснено кількісну оцінку міжнародної торговельної конкурентоспроможності продукції аквакультури у розрізі товарних груп УКТ ЗЕД, зокрема форелі, сома, креветки, раків, тилапії, що дозволило встановити домінування імпоротної моделі розвитку галузі, а не через нарощування власних виробничих потужностей $RXA = 0,01-0,20$; $RMP = 1,3-2,5$; $RTA = -1,2...-2,3$, а також обґрунтувати наявність невикористаного експортного потенціалу нішевих видів аквакультури, зокрема австралійського червоноклешневого рака. Даний вид продукції у межах чинної статистичної класифікації не виокремлюється окремим кодом, проте має високу додану вартість, а реалізація його за умов розвитку внутрішнього виробництва та переробки здатна забезпечити зростання RXA до 8,0, RMP на рівні 0,66 та перехід до додатних значень RTA до 7,33 у середньостроковій перспективі. Доведена доцільність виробництва австралійського червоноклешневого рака як високовартісного нішевого продукту аквакультури, попит на якого зростає як на внутрішньому ринку, так і на преміальних сегментах зовнішніх ринків агропродовольчої продукції.

Здобувачу було поставлено 22 запитання, на які він надав обґрунтовані відповіді та пояснення.

Виступили:

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор Н. М. Вдовенко, яка відзначила основні наукові досягнення здобувача ступеня доктора філософії А. В. Андрущенка, зокрема наголосила на високій актуальності теми дисертації для галузевої економіки. Вона відзначила, що здобувач продемонстрував глибоке розуміння теоретичних основ та застосував сучасні методи аналізу для отримання обґрунтованих результатів. Професор Н. М. Вдовенко підкреслила наукову новизну роботи, зокрема сформований комплекс науково обґрунтованих прикладних рекомендацій, направлених на вдосконалення підходів до формування та регулювання конкурентоспроможності галузі аквакультури під впливом дефіциту продовольчих ресурсів. У виступі наукового керівника було зазначено, що отримані дисертантом результати є оригінальними і відповідають вимогам до дисертацій, а також дано позитивну оцінку сумлінності й самостійності здобувача. Також, науковий керівник зазначила, що здобувач зарекомендував себе як сумлінний, наполегливий й відповідальний дослідник, який демонструє високий рівень наукової підготовки та аналітичного мислення. Він вмів формулювати складні наукові проблеми, аргументовано їх вирішувати, застосовуючи сучасні методи дослідження, володіє розвиненими комунікаційними навичками та академічними компетентностями, що дозволяють йому послідовно і переконливо представляти результати своєї роботи, публікувати їх у фахових українських та міжнародних виданнях, брати участь у наукових дискусіях і гідно відстоювати власну наукову позицію, аргументовано обґрунтовуючи її теоретичними положеннями, емпіричними результатами та методичною послідовністю дослідження.

Експерти:

Байдала В. В., доктор економічних наук, професор, у своєму виступі відзначила логічність і чітку структуру дисертації. Вона підкреслила, що поставлені у дослідженні завдання повністю відповідають меті роботи і всі вони вирішені здобувачем. До позитивних аспектів експертка віднесла ґрунтовний аналіз та визначення конкурентних переваг при впровадженні базових положень стратегії від ферми до виделки для аквакультури в умовах продовольчих викликів. Байдала В. В. наголосила, що автору вдалося успішно

дослідити дану проблему з обґрунтуванням сутнісно-функціональних характеристик блакитних продуктів і методичні підходи при обґрунтуванні концептуальних основ удосконалення показників оцінки конкурентоспроможності галузі аквакультури, які безпосередньо впливають на продовольчу безпеку та галузі національної економіки. Серед зауважень експертка висловила такі: робота мала б ще більшу науково-практичну цінність, якби автор розкрив, чому саме інтегрована мультитрофічна аквакультура, а не окремі інтенсивні або рециркуляційні системи аквакультури, визначені як базова модель модернізації конкурентоспроможної аквакультури України в умовах воєнних викликів. Дисертанту потрібно було б поглиблено розкрити питання, у чому принципова відмінність запропонованих у роботі концептуальних підходів до відновлення аквакультури від традиційних моделей післякризового відновлення аграрних галузей, що базуються на відтворенні довоєнних обсягів виробництва. Очевидно, що такі пропозиції потребують поглибленого наукового обґрунтування та доведення. Також у дисертації доцільно було б обґрунтувати роль природно-ресурсних, інституційних і технологічних перешкод, які можуть стримувати конкурентоспроможний розвиток інтегрованої мультитрофічної аквакультури в Україні, і як вони враховані у концепції, наведеній в розділі 3 дослідження. Байдала В. В. доводить, що це підвищило б практичну спрямованість досліджень. Проте висловлені зауваження мають дискусійний характер і не применшують загальної позитивної оцінки роботи.

На думку експертки, дисертація є завершеною науковою працею, яка відзначається актуальністю та науковою новизною. На основі аналізу дисертації експерткою запропоновано дати їй загальну позитивну оцінку, як такої, що відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, та рекомендувати дисертацію для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Коробова Н. М., кандидат економічних наук, доцент, підтримала виступ доктора економічних наук, професора В. В. Байдали щодо високого рівня виконання дослідження, оскільки глобальний ринок продукції аквакультури на сучасному етапі характеризуються високим рівнем мінливості, що актуалізує необхідність цілеспрямованого формування конкурентоспроможності галузі аквакультури, як перспективної та важливої галузі національної економіки, передусім, пов'язаної із забезпеченням продовольчої безпеки. Особливе місце у цій системі посідає розроблення підходів із внесення науково-обґрунтованих пропозицій імплементації положень Стратегічної настанови для більш сталої та конкурентоспроможної аквакультури ЄС на період 2021–2030 років і запропонований організаційно-економічний механізм створення Асоціації виробників аквакультури України. Наявність визнаного представницького громадського органу суб'єктів аквакультури стане похідним від процесів відновлення та модернізації конкурентоспроможної інтегрованої мультитрофічної аквакультури в умовах воєнних викликів. У дисертації закладено підґрунтя для запровадження уніфікованих правил визнання організацій виробників, підготовки пропозицій до проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про особливості визнання та функціонування організацій виробників, асоціацій організацій виробників та міжгалузевих організацій виробників», щоб сформувати ефективні механізми координації діяльності суб'єктів господарювання, зайнятих аквакультурою та розвитку економічної діяльності на сільських територіях. Експертка відзначила новизну підходів здобувача, зокрема в дослідженні закономірностей функціонування та основні тенденції галузі аквакультури України та світу з урахуванням впливу воєнного стану. Значимою у дисертації є систематизація методичних засад, направлених на поглиблення наукових підходів, пов'язаних з розробленням комплексного механізму для впровадження інституційно-цифрового інструменту регулювання в галузі, який дозволяє розглядати електронну форму № 1А-аквакультура як складову поєднання з цифровими аналітичними платформами,

в аспекті формування єдиного цифрового масиву галузевих даних щодо обсягів виробництва продукції аквакультури, видового складу, технологій вирощування, забезпечення розроблення прогнозів і програм економічного розвитку та встановлення взаємозв'язку між виробниками й органами влади, щоб відповідати європейським підходам до оцінки рівня конкурентоспроможності галузі, політиці ЄС «Від ферми до виделки» та Цілям сталого розвитку ООН з обґрунтуванням методичних засад щодо розроблення науково-прикладних підходів до формування конкурентоспроможності аквакультури з метою удосконалення інструментарію реалізації її експортного потенціалу, інтеграції в систему блакитної економіки та посилення ролі галузі у забезпеченні продовольчої безпеки держави із пріоритетом повоєнної відбудови України.

Коробова Н. М. позитивно оцінила прикладний характер дослідження, оскільки здобувач обґрунтовує їх як узагальнення наукових надбань в умовах посилення продовольчих викликів. Також наголосила на тому, що в дисертації потребують подальшої конкретизації положення, зокрема, чому без формування організацій виробників неможливе повноцінне функціонування конкурентоспроможної аквакультури в Україні. Вказане дозволить частину тверджень запропонувати для практичного використання. Потребує уточнення, яким чином соціальна складова, зокрема залучення ветеранів та громад, розкрита в дисертації не як декларативна мета, а як економічно доцільний елемент відновлення галузі. Також потрібно більше уваги приділити концептуальним підходам, запропонованим в підрозділі 3.3, щоб вони корелювали із методичним інструментарієм оцінювання конкурентоспроможності галузі, розробленим у попередніх розділах дисертації.

На основі аналізу дисертації експерткою запропоновано дати їй загальну позитивну оцінку, як такої, що відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, та рекомендувати дисертацію для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

В обговоренні результатів дисертації взяли участь: доктор економічних наук, професор В. М. Бутенко; доктор економічних наук, професор Н. Н. Пойда-Носик; доктор економічних наук, професор В. В. Байдала; кандидат економічних наук, доцент Л. А. Олійник; кандидат економічних наук, доцент Н. М. Коробова; доктор економічних наук, доцент К. А. Алексєєва; доктор економічних наук, професор І. І. Каліна; доктор економічних наук, професор М. П. Талавиря.

Виступаючі зазначили, що дисертацію А. В. Андрущенка виконано на важливу тему, робота містить значну кількість нових наукових даних, має наукову новизну, актуальність, важливе теоретичне та практичне значення, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Було підтримано пропозицію експерток про рекомендацію дисертації А. В. Андрущенка для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Постановили: заслухавши та обговоривши дисертацію **Андрущенко Андрія Валерійовича** на тему: «**Формування конкурентоспроможності галузі аквакультури України в умовах продовольчих викликів**», члени фахового семінару кафедри глобальної економіки економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України ухвалили:

1. Актуальність теми дисертації. Дисертацію А. В. Андрущенка присвячено обґрунтуванню рекомендацій, направлених на обґрунтування закономірностей стратегії від ферми до виделки як чесної, здорової та дружньої до довкілля системи харчування, що дозволить врахувати унікальні особливості аквакультури з використанням конкурентних переваг в галузі. Тема є актуальною, оскільки обґрунтовано методичний інструментарій для формування експортного потенціалу галузі, задля підвищення конкурентоспроможності аквакультури України в сегменті нішевої продукції. Актуальним залишається спрямування наукових пошуків на поглиблене опрацювання й осмислення сучасної моделі формування конкурентоспроможності галузей національної економіки в умовах продовольчих викликів, які створюють підґрунтя для визначення аналітичних і цифрових інструментів досягнення належного її рівня, містять оцінку можливостей галузі аквакультури в умовах внутрішньої та зовнішньої конкуренції, відображають здатність ефективно протистояти конкуренції на різних рівнях ринкової взаємодії.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами Університету та кафедри. Тема дисертації здобувача безпосередньо пов'язана з пріоритетними планами науково-дослідних робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України за темами: «Прикладна розробка новітнього організаційно-економічного механізму регулювання сталого рибальства і аквакультури через розвиток сільських територій» (номер державної реєстрації 0120U102110). У межах цієї теми здобувачем удосконалено систему спрямовану на удосконалення рибної політики в галузі шляхом врахування потреб споживачів у харчових продуктах з високим вмістом тваринного білка, диверсифікації виробничих систем на сільських територіях в аспекті «блакитної» економіки та надання пропозицій майбутнього розвитку галузі, обґрунтовано міжнародний досвід формування конкурентоспроможності галузі аквакультури і напрями його імплементації в Україні; «Прикладні рішення регулювання розвитку сільського та рибного господарства в умовах надзвичайних викликів для національної безпеки України» (номер державної реєстрації 0122U001643), в рамках якої розроблено методичну складову щодо формування галузевої конкурентоспроможності на основі цифровізації та запровадження ініціативи BIOEAST із модернізацією звітної форми з аквакультури, підготовки аналітичних матеріалів з акцентом на формування сировинних ресурсів у галузі шляхом первинної та глибокої переробки нішевих продуктів з оцінкою впливу регулювання, організації робочих місць, поліпшення харчування військових, населення, включаючи постраждалих внаслідок збройного конфлікту, сприяння сталому розвитку в умовах надзвичайних викликів, забезпечення випереджального розв'язання проблеми адаптації заходів, інструментів регулювання попиту і пропозиції на продовольство для досягнення та реалізації цілей сталого розвитку із пріоритетом повоєнної відбудови України; «Наукове обґрунтування агротехнологічних рішень регулювання розвитку циркулярної та блакитної економіки в сільському і рибному господарстві для реабілітації військовослужбовців і повоєнної відбудови України» (номер державної реєстрації 0125U001973), де використано обґрунтовані автором базові засади удосконалення експортної конкурентоспроможності нішевої продукції галузі в умовах воєнних викликів, запропоновано ініціативи із залучення військовослужбовців до аграрної діяльності, розраховано індекс відносної експортної конкурентоспроможності, індекс відносної залежності від імпорту, індекс відносних торговельних переваг для форелі, сома, тилапії, креветки, запропоновано створення аквакультурного кластера з формування пропозиції австралійського червоноклешневого рака на ринку для підвищення конкурентоспроможності галузі аквакультури в системі блакитної економіки.

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів та вирішенні конкретного наукового завдання. Здобувачем самостійно здійснено аналіз наукової літератури, законодавчої бази та статистичних матеріалів, які стосуються регулювання рибного господарства України в умовах надзвичайних викликів. Сформовано комплекс науково обґрунтованих прикладних рекомендацій, направлених на вдосконалення наукових

підходів, які пов'язані з визначенням взаємодії комплексного механізму з впровадження інституційно-цифрового інструменту регулювання в галузі аквакультури, який, на відміну від наявних підходів, дозволяє розглядати електронну форму № 1А-аквакультура як елемент формування єдиного цифрового масиву галузевих даних щодо обсягів виробництва продукції аквакультури, видового складу, технологій вирощування. Самостійно визначено динаміку та оцінено вплив, щоб забезпечити розроблення прогнозів і програм економічного розвитку, взаємозв'язок між виробниками й органами влади, відповідати європейським підходам до оцінки рівня конкурентоспроможності галузі, політиці ЄС «Від ферми до виделки» та Цілям сталого розвитку ООН. Інтерпретація результатів дослідження, їх систематизація та формулювання висновків і практичних рекомендацій здійснено за методичної підтримки наукового керівника. Особистий внесок здобувача у публікаціях у співавторстві визначено у списку наукових праць.

4. Достовірність і обґрунтованість отриманих результатів і запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Результати дисертаційного дослідження здобувача є достовірними та науково обґрунтованими, що забезпечено належним методичним рівнем проведеного аналізу. У процесі роботи застосовано як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження, що дозволило комплексно охопити предмет дослідження. Для обробки й візуалізації даних використано сучасне програмне забезпечення, що підвищило точність і репрезентативність результатів. Достовірність отриманих даних підтверджена значним обсягом емпіричної бази, а також застосуванням перевірених статистичних методів. Висновки й практичні рекомендації чітко узгоджуються з поставленою метою й завданнями дослідження, логічно випливають із результатів аналізу, що свідчить про їх аргументованість і практичну цінність.

5. Наукова новизна основних результатів дослідження. Основні новітні наукові положення полягають у тому, що автором розроблено структурно-методичне забезпечення процесу формування експортного потенціалу галузі через впровадження системи індексів RXA, RMP та RTA шляхом їх застосування в умовах поточного стану зовнішньої торгівлі та орієнтації на експортну диверсифікацію на преміальні сегменти зовнішніх ринків у розрізі товарних груп УКТ ЗЕД, спрямованої на розвиток нішевих видів аквакультури, зокрема раків, нарощування внутрішньої переробки, створення власного бізнесу і організації робочих місць, розвитку соціального капіталу в громадах для реабілітації військовослужбовців у процесі залучення до вирощування раків і створює підґрунтя для інтеграції галузі у сучасні європейські та глобальні продовольчі системи і повоєнної відбудови України. Дисертантом удосконалено концептуально-методичні засади щодо оцінки конкурентоспроможності галузі, що дозволило запропонувати авторське трактування поняття «експортна конкурентоспроможність нішевої продукції аквакультури» як сукупності економіко-організаційних ознак спеціалізованих видів продукції аквакультури з високою доданою вартістю, здатних стабільно формувати пропозицію на зовнішніх ринках, дотримуватися міжнародних стандартів якості, безпеки, а також реалізовувати потенціал галузі у створенні відносних експортних переваг у глобальному конкурентному середовищі. Також поглиблено підходи до вдосконалення механізмів забезпечення конкурентоспроможності галузі аквакультури при виробництві блакитних продуктів, виловлених або вирощених в морських і прісноводних системах, які через організації виробників, дають можливість виокремити інструменти, що прямо впливають на конкурентоспроможність, зокрема ринкове позиціонування, стандартизацію, сертифікацію, інформаційну підтримку, цифровізацію, збір даних, спеціалізацію на зовнішніх ринках, інтеграцію виробників у експортно орієнтовані сегменти ринку, забезпечуючи узгодження вимог Спільної рибної політики Європейського Союзу.

Зазначені елементи новизни демонструють, що дисертація містить оригінальні наукові результати.

6. Практична цінність результатів дослідження та їх впровадження. На основі проведеного аналізу дисертантом визначено та представлено положення, що є підґрунтям

і методичним базисом для подальшого розвитку наукових підходів, формування висновків та розроблення комплексу науково-прикладних підходів до формування конкурентоспроможності галузі аквакультури. Важливого практичного значення набувають запропоновані новітні рекомендації щодо імплементації положень Стратегічної настанови для більш сталої та конкурентоспроможної аквакультури ЄС на період 2021–2030 років для забезпечення підтримки зростання сектору аквакультури, розробленні пропозицій до проекту «Концепції відновлення аквакультури». У рамках дослідження розроблено пропозиції, які спрямовані на розроблення структури та елементів нової звітної форми № 1А-аквакультура (річна) «Звіт про аквакультуру за 20 рік» з урахуванням вимог сучасного етапу розвитку інноваційно орієнтованих видів економічної діяльності до вимог Регламенту (ЄК) № 762/2008 Європейського Парламенту та Ради, формування концептуальної основи для додаткової таблиці з інформативним розширенням до Розділу 1 «Зайнятість працівників», розроблення організаційно-правового механізму створення Асоціації виробників аквакультури України. Практична цінність результатів полягає у тому, що на практиці використовуються надані пропозиції щодо впровадження стратегії «Від ферми до виделки», а надані рекомендації сприяють формуванню конкурентоспроможності галузі аквакультури України в умовах продовольчих викликів. Результати дослідження можуть бути впроваджені для забезпечення галузевої конкурентоспроможності України в умовах продовольчих викликів. Високий рівень обґрунтованості отриманих результатів та їх практичне значення свідчать, що автором повністю досягнуто мету та вирішено поставлені завдання дослідження.

7. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації. Основні положення виконаного А. В. Андрущенком дослідження опубліковано у 20 наукових працях, з яких 4 статі у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 6 методичних рекомендацій, 10 тез наукових доповідей.

**Статті у наукових виданнях,
включених до Переліку наукових фахових видань України**

1. Андрущенко А. В. Еволюційні імперативи формування і тенденції розвитку економіки конкурентоспроможної аквакультури в умовах євроінтеграції та продовольчих викликів. Науковий вісник Полісся. 2022. № 2 (25). С. 77–88.

2. Андрущенко А. В. Конкурентні переваги адаптації базових положень стратегії від ферми до виделки для галузі аквакультури України в умовах продовольчих викликів. Наука і техніка сьогодні. 2024. № 13 (41). С. 199–211.

3. Вдовенко Н. М., Дергач А. В., **Андрущенко А. В.** Механізми публічного управління та регулювання конкурентоспроможного розвитку соціального капіталу в громадах для реабілітації військовослужбовців і повоєнної відбудови України. Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 6 (36). С. 123–135. *(Андрущенком А. В. запропоновано ініціативи із залучення військовослужбовців до аграрної діяльності, створення аквакультурного кластера з формування пропозиції австралійського червоноклешиневого рака на ринку для виробництва блакитних продуктів і підвищення конкурентоспроможності галузі аквакультури. Вдовенко Н. М. обґрунтовано, що залучення молоді до процесів управління в громадах є основою ефективної реабілітації військовослужбовців і соціальної інтеграції ветеранів для повернення їх до мирного життя, успішної реалізації ними підприємницьких здібностей. Дергач А. В. доведено, що публічне управління, орієнтоване нині на відновлення галузей з високим потенціалом зайнятості, екологічної відповідальності та на новітні моделі цифровізації).*

4. Андрущенко А. В. Удосконалення підходів до формування та регулювання конкурентоспроможності галузі аквакультури під впливом дефіциту продовольчих ресурсів. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2025. Т. 10. № 2. С. 174–178.

Методичні рекомендації

5. Коваленко Б. Ю., Вдовенко Н. М., Шарило Ю. Є., Плічко В. Ф., Дмитришин Р. А., Коваль В. В., **Андрущенко А. В.**, Павленко Н. Г. Інструменти регулювання та механізми

реалізації комбінованих технологічних рішень виробництва австралійського червоноклешневого рака в умовах зростання попиту на нішеву продукцію. Київ, 2023. 26 с. (Андрущенко А. В. здійснено розрахунок впливу показників для виокремлення підходів до розв'язання економічних проблем в аквакультурі та визначено підходи, які можуть бути реалізовані через запропоновані інструменти регулювання в умовах зростання попиту на нішеву продукцію. Коваленком Б. Ю. запропоновано розроблену економічно ефективну технологію виробництва даного виду раків в умовах глобальних процесів і розвитку блакитної економіки. Вдовенко Н. М. розглянуто перспективи економічного розвитку виробництва австралійського червоноклешневого рака в умовах зростання попиту на нішеву продукцію. Шарилом Ю. Є. обґрунтовано господарське значення нішевої продукції для забезпечення населення цінним білком. Плічком В. Ф. наведено механізм реалізації комбінованих технологічних рішень. Дмитришиним Р. А. в аспекті глобального світового попиту на харчові продукти розглянуто новітні технології відтворення й вирощування задля реалізації конкурентоспроможної продукції на ринку. Ковалем В. В. наведено базові інструменти регулювання. Павленко Н. Г. розраховано економічну складову формування пропозиції на австралійського червоноклешневого рака як декоративного виду та прибуткового об'єкта аквакультури).

6. Шарило Ю., Вдовенко Н., Тишечко А., Плічко В., Андрущенко А., Маргасова В., Коваль В., Заленська Є., Поплавська О. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо забезпечення регулювання конкурентоспроможності сільського та рибного господарства у сфері трансформації продовольчих систем циркулярної біоекономіки з акцентом на імплементацію Циркулярного Регламенту. Київ, 2024. 86 с. (Тишечком А. розроблено методичні підходи до регулювання рибного господарства у сфері трансформації продовольчих систем циркулярної біоекономіки для практичної імплементації в Україні Циркулярного Регламенту з урахуванням надзвичайних викликів. Шарилом Ю. розроблено та апробовано підходи до використання Циркулярного регламенту, де технологічні інновації та динаміка аквакультурного бізнесу підтримуються сприятливими умовами, враховуючи вплив викликів. Вдовенко Н. здійснено методичний аналіз світового досвіду розроблення національних програм з біоциркулярної економіки. Плічком В. доведено, що біоекономіка приносить зміну парадигми у процесі виробництва, споживання, імплементує відповідні підходи до здійснення економічної діяльності в сучасних умовах розвитку. Андрущенко А. виконано комплексне групування даних форми 1-А риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 20__ р.» за період з 2012 р. до 2022 р. для подальшої роботи з визначення рівня конкурентоспроможності з акцентом на регулювання розвитку рибного господарства при адаптації до методик ФАО ООН, Регламентів ЄС, Директив ЄС. Маргасовою В. упорядковано аналітичні матеріали. Ковалем В. запропоновано огляд міжнародного досвіду до імплементації Циркулярного Регламенту. Заленською Є. наведено визначення біоекономіки. Поплавською О. подано нормативну базу, яка розроблена в світі та може бути апробована і введена в дію в Україні для управління процесами циркулярної економіки).

7. Шарило Ю., Вознюк Л., Андрущенко А., Вдовенко Н., Плічко В., Маргасова В., Коваль В., Заленська Є., Федоренко М., Тишечко А., Поплавська О. Комплексні рішення обґрунтування засобів регулювання конкурентоспроможності сільського та рибного господарства з акцентом на створення ланцюгів доданої вартості. Київ, 2024. 38 с. (Андрущенко А. теоретично обґрунтовано засоби регулювання конкурентоспроможності галузі з акцентом на створення ланцюгів доданої вартості та здійснено розрахунок прибутковості від глибинної переробки риби. Шарилом Ю. здійснено розрахунок показників економічної ефективності виробництва райдужної форелі. Вознюк Л. класифіковано засоби державного регулювання з урахуванням особливостей галузі аквакультури. Вдовенко Н. обчислено економічні показники виробництва кларієвого сома. Плічком В. проаналізовано вплив доданої вартості на галузі аграрного сектору економіки і зокрема аквакультуру. Маргасовою В. розглянуто інтеграцію інноваційних технологій у виробничі процеси для ефективного управління ресурсами. Ковалем В. запропоновано підходи до формування аграрної політики, що орієнтована на підтримку інновацій та стимулювання розвитку саме ланцюгів доданої вартості. Заленською Є. вивчено міжнародний досвід формування

доданої вартості із відходів галузі рибного господарства. Федоренком М. запропоновано механізми глибинної переробки продукції кларієвого сома. Тишечком А. у дослідженні пріоритет надано науковим підходам до залучення інвестицій в галузь аквакультури. Поплавською О. запропоновано засоби та методи регулювання, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності рибного господарства та аквакультури).

8. Шарило Ю. Є., Вдовенко Н. М., Поплавська О. С., Плічко В. Ф., Заленська Є. А., Федоренко М. О., Коваленко Б. Ю., Герасимчук В. В., Коваль В. В., Тишечко А. В., Вознюк Л. К., Дмитришин Р. А., Резнік С. О., **Андрущенко А. В.**, Коробова Н. М., Шевель О. О. Збірник типових технологічних процесів виробництва конкурентоспроможної продукції з урахуванням інструментів регулювання та потреб глобального економічного середовища. Київ, 2025. 368 с. (Андрущенко А. В. проаналізовано конкурентні переваги продукції аквакультури в умовах зростання попиту на нішеву продукцію. Шарилом Ю. Є. запропоновано вирішення пріоритетних завдань, пов'язаних із розбудовою галузі. Вдовенко Н. М. сформовано аналітичний інструментарій формування пропозиції при виробництві європейського вугра для збалансованого розвитку сільських територій. Поплавською О. С. здійснено макетування публікації. Плічком В. Ф. створено методичну базу для ефективного використання виробничих ресурсів. Заленською Є. А. надано рекомендації щодо виробництва кефалевих видів риб з використанням інструментів впливу на економічні та виробничі складові в умовах надзвичайних викликів для продовольчої безпеки. Федоренком М. О. систематизовано досвід регулювання розвитку аквакультури Туреччини на конкурентних технологіях формування пропозиції нішевої продукції та принципах ресурсозбереження й екосистемного підходу. Коваленком Б. Ю. визначено механізми практичної реалізації рекомендацій з виробництва камбали-калкан. Герасимчуком В. В. надано рекомендації щодо виробництва миня в умовах формування ланцюгів доданої вартості. Ковалем В. В. визначено вплив зростаючого попиту на рибу. Тишечком А. В. визначено зростаючі вимоги міжнародного економічного середовища, що передбачає підвищення рівня конкурентоспроможності продукції. Вознюк Л. К. розроблено інструменти формування пропозиції при виробництві руського осетра в системі розвитку глобального економічного середовища. Дмитришиним Р. А. запропоновано підходи до виробництва конкурентоспроможної продукції та посилення позицій національних виробників у міжнародній економіці. Резнік С. О. запропоновано інструментів впливу на економічні та виробничі складові в умовах надзвичайних викликів для продовольчої безпеки. Коробовою Н. М. розроблено практичні рекомендації щодо виробництва різних видів риб, вироцених в аквакультурі. Шевелем О. О. проаналізовано підходи та систематизовано зарубіжну практику регулювання ринку продукції аквакультури).

9. Шарило Ю. Є., Поплавська О. С., **Андрущенко А. В.**, Плічко В. Ф., Федоренко М. О., Вдовенко Н. М., Заленська Є. А., Герасимчук В. В., Сівер А. В., Павленко Н. Г. Мультифакторна оцінка впливу воєнного стану на динаміку та структурні зміни в аквакультурі України. Київ, 2026. 104 с. (Андрущенко А. запропоновано концептуальні підходи до оцінки динамічних змін в галузі аквакультури, упорядковано статистичну інформацію щодо обсягів виробництва продукції аквакультури відповідно до Наказу Міністерства аграрної політики та продовольства від 11.09.2023 № 1655 «Про затвердження форми звітності у сфері аквакультури та інструкції щодо її заповнення» й подано стан зайнятості працівників в аквакультурі. Шарилом Ю. проведено розрахунки та проаналізовано підрозділ форми І А Аквакультура 7.1 «Вироблено товарної продукції аквакультури (риб)». Поплавською О. систематизовано матеріали. Плічком В. узагальнено показники балансу площ рибогосподарських водних об'єктів, які були задіяні для вирощування товарної риби. Федоренком М. здійснено аналітичну обробку даних щодо ремонтно-маточного поголів'я риб. Вдовенко Н. здійснено розрахунок економічних показників виробництва продукції аквакультури. Заленською Є. визначено загальні обсяги реалізації товарної риби в Україні. Герасимчуком В. оцінено вплив цін на обсяги реалізації продукції аквакультури. Сівером А. розкрито тенденції виробництва та реалізації харчової ікри, обчислено вартість одиниці продукції харчової ікри риб за окремими об'єктами аквакультури. Павленко Н. описано етап виробництва, який характеризує

засвоюваність корму рибами, наведено витрати кормів на вирощування 1 кг риби та проаналізовано зміну обсягів виробництва продукції аквакультури).

10. Шарило Ю. Є., Плічко В. Ф., **Андрущенко А. В.**, Герасимчук В. В., Вдовенко Н. М., Поплавська О. С., Сівер А. В., Дмитришин Р. А., Шевель О. О. Концепція відновлення та модернізації конкурентоспроможної аквакультури України в умовах воєнних викликів і повоєнної відбудови. Київ, 2026. 28 с. *(Андрущенко А. В. запропоновано методичні засади для розроблення програм державної підтримки забезпечення конкурентоспроможності галузі аквакультури при виробництві блакитних продуктів у фронтових, прифронтових і тилових регіонах з урахуванням різних потреб відновлення в умовах воєнних втрат і повоєнної відбудови та стимулювання перспективних видів аквакультури з експортним потенціалом. Шарилом Ю. Є. систематизовано передумови, еволюційні тенденції розвитку української аквакультури у довоєнний період. Плічком В. Ф. виявлено ознаки стагнації традиційного ставкового коропівництва та поступове посилення ролі інтенсивних технологій, зокрема садкових й басейнових систем, рециркуляційної аквакультури, що формують нові сегменти ринку риби. Герасимчуком В. В. окреслено динаміку вирощування рибопосадкового матеріалу та товарної риби у розрізі основних видів. Вдовенко Н. М. приділено увагу обмеженням, які стримують інвестиційну привабливість галузі через відсутність цілісності прав власності на виробничі активи. Поплавською О. С. досліджено вплив воєнних викликів на галузь аквакультури. Сівером А. В. проведено літературний науковий пошук. Дмитришиним Р. А. визначено масштаби та напрями втрат і впливу на сектор аквакультури в умовах введення воєнного стану, зокрема на виробничі потужності, транспортування продукції, ресурсне забезпечення. Шевелем О. О. сформовано комплексне бачення відновлення галузі аквакультури як складової продовольчої безпеки з метою імпортозаміщення та акцентом на відбудову й модернізацію інфраструктури, розвиток рибопереробки, цифровізацію процесів регулювання ринку продукції аквакультури, формування ринкового середовища, реалізацію риби та рибної продукції на ринку).*

Тези наукових доповідей

11. Андрущенко А. В. Розвиток конкурентоспроможної галузі аквакультури з урахуванням впливу продовольчих викликів. Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна візія та виклики глобалізації: ХХ Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених, м. Тернопіль, 19 травня 2023 року: тези доповіді. Тернопіль, 2023. С. 14–16.

12. Андрущенко А. В. Базові засади конкурентоспроможності в глобальному конкурентному світі та застосування моделі часткової рівноваги. Менеджмент ХХІ століття: глобалізаційні виклики: VII Міжнародна науково-практична конференція м. Полтава, 18 травня 2023 року: тези доповіді. Полтава, 2023. С. 437–439.

13. Андрущенко А. В. Підходи до формування конкурентоспроможності галузі аквакультури України. Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 25 травня 2023 року: тези доповіді. Київ, 2023. С. 16–17.

14. Шарило Ю. Є., Гечбаія Б. Н., **Андрущенко А. В.** Удосконалення звітності в аквакультурі для формування конкурентоспроможності галузі за умов продовольчих викликів. Міжнародна економіка в умовах фінансових і продовольчих викликів для України: Міжнародний науково-практичний семінар, м. Київ, 27 лютого 2024 року: тези доповіді. Київ, 2024. С. 14–19. *(Андрущенко А. В. розроблено методичні підходи щодо практичного впровадження заходів з удосконалення звітності, уніфікації форми з метою розвитку конкурентоспроможної аквакультури. Шарилом Ю. Є. проаналізовано структуру імпорту риби та морепродуктів. Гечбаія Б. Н. враховано участь конкурентів-постачальників акулкових сомів (пангасіуса) та райдужної форелі).*

15. Андрущенко А. В. Конкурентоспроможність галузі аквакультури України в умовах глобальних економічних викликів. Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи: II Міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 14–15 березня 2024 року: тези доповіді. Харків, 2024. С. 202–204.

16. Андрущенко А. В. Формування конкурентоспроможності галузі аквакультури. Цифрова економіка і сталий розвиток: новітні тенденції у фінансах, обліку, менеджменті та соціально-поведінкових науках: IV Міжнародна науково-практична конференція, м. Берегове, 26–27 березня 2024 року: тези доповіді. Берегове, 2024. С. 383–384.

17. **Андрущенко А. В.**, Домбровська Т. О. Формування пропозиції на економічно цінні види риб в умовах конкурентоспроможної інтегрованої мультитрофічної аквакультури. Формування та функціонування ринку органічної продукції аквакультури в умовах глобальних викликів: Міжнародний науково-практичний семінар, м. Київ, 02 квітня 2024 року: тези доповіді. Київ, 2024. С. 38–40. *(Андрущенко А. В. запропоновано сучасні методичні підходи щодо удосконалення інструментів і механізмів регулювання в процесі формування конкурентоспроможності галузі аквакультури в умовах продовольчих викликів. Домбровською Т. О. розроблено алгоритм формування пропозиції на економічно цінні види риб в умовах інтегрованої мультитрофічної аквакультури).*

18. Андрущенко А. В. Аквакультурний бізнес в конкурентному та глобальному середовищі. Економічні дні – 2024: Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та студентів, м. Київ, 10 квітня 2024 року: тези доповіді. Київ, 2024. С. 79–80.

19. Андрущенко А. В. Формування конкурентоспроможності галузі аквакультури України в умовах продовольчих викликів через синергію циркулярної та блакитної економіки. Економічні дні – 2025: II Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та студентів, м. Київ, 10 квітня 2025 року: тези доповіді. Київ, 2025. С. 154–156.

20. Андрущенко А. В. Соціально-економічні пріоритети у підходах до формування конкурентоспроможності галузі аквакультури в аспекті глобальних продовольчих викликів. Міжнародна економіка в умовах кліматичних змін: глобальні виклики: IV Міжнародна науково-практична конференція, м. Тернопіль, 24 квітня 2025 року: тези доповіді. Тернопіль, 2025. С. 244–245.

8. Апробація основних результатів дослідження. Основні положення наукової роботи доповідалися та обговорювалися на: XX Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (м. Тернопіль, 2023 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Менеджмент XXI століття: глобалізаційні виклики» (м. Полтава, 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу» (м. Київ, 2023 р.); Міжнародному науково-практичному семінарі «Міжнародна економіка в умовах фінансових і продовольчих викликів для України» (м. Київ, 2024 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи» (м. Харків, 2024 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Цифрова економіка і сталий розвиток: новітні тенденції у фінансах, обліку, менеджменті та соціально-поведінкових науках» (м. Берегове, 2024 р.); Міжнародному науково-практичному семінарі «Формування та функціонування ринку органічної продукції аквакультури в умовах глобальних викликів» (м. Київ, 2024 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та студентів «Економічні дні – 2024» (м. Київ, 2024 р.); II Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та студентів «Економічні дні – 2025» (м. Київ, 2025 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародна економіка в умовах кліматичних змін: глобальні виклики» (м. Тернопіль, 2025 р.).

Ухвалили:

Дисертація здобувача ступеня доктора філософії Андрущенко Андрія Валерійовича на тему: «Формування конкурентоспроможності галузі аквакультури України в умовах продовольчих викликів» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій вирішено конкретне наукове завдання, що полягає у поглибленні теоретико-методичних засад і розробленні науково-практичних пропозицій та рекомендацій, спрямованих на формування конкурентоспроможності галузі аквакультури України в умовах продовольчих викликів, що має істотне значення для галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей здобувача Андрущенко Андрія Валерійовича дисертація на тему: «Формування конкурентоспроможності галузі аквакультури України в умовах продовольчих викликів» рекомендується для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рішення прийнято одногосно.

Головуюча на засіданні фахового семінару
кафедри глобальної економіки економічного факультету
професор кафедри економічної теорії
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
доктор економічних наук, професор

Віра БУТЕНКО

Експерти:
Завідувач кафедри економіки
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
доктор економічних наук, професор

Вікторія БАЙДАЛА

Доцент кафедри глобальної економіки
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
кандидат економічних наук, доцент

Наталія КОРОБОВА

Відповідальний за атестацію здобувачів
вищої освіти ступеня доктора філософії

Сергій БОЯРЧУК